

ac officio et beneficio, ac fructibus, redditibus, et proventibus ipsorum beneficiorum, nec non, si semel correpti denuo in hoc deliquerint etiam per privationem officiorum, et beneficiorum hujusmodi coerceri possint, et debeant: Constitutionem Clementis Quinti, in concilio Viennensi editam, quæ incipit: *Quoniam, innovando, et ampliando.* » Hæc ibi: quanquam, uti colligitur ex allegatis verbis, præfatae pœnæ sint duntaxat ferendæ sententiæ.

107. *Et aliæ in Clem. II, h. t. contentæ.* — Cæterum memorata constitutio Clementis V. quæ incipit; *Quoniam*, atque per relatum concilium Tridentinum non solum innovatur, verum etiam ampliatur, gravioribus videlicet pœnis in transgressores superadditis, referitur in Clem. 2. h. t. Ubi « clerici virgata, vel partita veste publice utentes, nisi rationabilis causa subsit, » pro diversitate ordinis, et dignitatis suæ diversis pœnis subjiciuntur. Nam alia pœna imponitur clericis beneficiatis, nempe suspensio a perceptione fructuum per sex menses: alia subdiaconis, et diaconis non beneficiatis, qui per idem tempus redduntur eo ipso inhabiles ad ecclesiasticum beneficium obtinendum: et alia habentibus dignitatem, personatum, vel beneficium curatum, qui per annum eo ipso decernuntur suspensi a perceptione fructuum, et alia cæteris sacerdotibus, nempe inhabilitas per tempus annale ad quodcumque beneficium ecclesiasticum obtinendum. Prohibendo simul quibuscunque clericis, ne utantur « epithogio, seu tabardo foderato usque ad oram, et ita brevi, quod vestis inferior notabiliter videatur: » Idque sub gravibus pœnis, atque apposita obligatione, vestem hujusmodi intra mensem dandi pauperibus; prout amplius ibidem continetur.

108. *Vestis virgata, vel partita quæ?* — Porro per « Vestem virgatam, vel partitam, » intelligitur vestis diversi coloris, aut diversarum partium superinductione notabilis, arg. can. ult. 20. q. 1. et notat Glossa in cit. Clem. *Quoniam. 7. Partita.* et Barbosa ibid. n. 2; Bonacina tom. III. *de Censuris.* disp. 3. quæst. 6. punct. 6. n. 1. asserens, nomine « Vestis virgatæ, vel partitæ, » intelligi vestem habentem diversos colores intextos cum ipso panno, vel artificiose superinductos, seu superimpositos.

109. *Epithogium, seu tabardum foderatum quod?* — *Epithogium* vero est genus palli, quod supra togam ferebatur: prout Calepi-

nus 7. *Epithogium.* ex Quintil. lib. I. cap. 7. docet. Idemque importat *Tabardum*: quod tunc demum est prohibitum, atque jussum dari pauperibus, quando usque ad oram est foderatum (id est, serico, aut *panna*, vel alia re suffultum) simulque ita breve, quod vestis interior notabiliter videatur. Istud quippe pugnat contra can. *Omnis.* et can. *Præcipimus.* 21. q. 4. ubi prohibetur omnis jactantia, superfluitas in vestibus clericorum; et contra can. penult. dist. 23. ubi superior vestis clericorum jubetur esse talaris, seu pertingens usque ad talos: et contra c. *Clerici officia.* 15. h. t. ubi clericis mandatur, « ut clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. » Hinc Glossa in cit. Clem. *Quoniam. 7. Videatur.* et Imola ibid. circa fin. h. t. respondet, Clementinam hanc non habere locum in tabardo brevi non foderato: cum ea sit pœnalis, sicque non extendenda ultra proprietatem verborum, c. *Statutum.* 22. *de Election.* in 6. et c. *Odia restringi.* 15. *de Reg. jur.* in 6. cum concordantiis. (ADNOTATIO XXXV.)

110. *Aliæ pœnæ. Remissive.* — Tacentur pœnæ privationis beneficiorum, et inhabilitatis ad ea in posterum obtinenda, quæ post concilium Tridentinum per constitutionem 92. Sixti V. *Cum sacrosanctum*, statuuntur contra clericos beneficium ecclesiasticum, aut pensionem valorem sexaginta ducatorum auri excedentem obtinentes, nisi intra certum tempus detulerint tonsuram, et habitum convenientem: nam de ista constitutione sextina, uberius jam dictum est supra § præced. n. 64. 65. et seqq.

111. *Dantur nihilominus plures casus, in quibus ejusmodi pœnæ locum non habent.* — Resp. II. Dantur nihilominus plures casus, in quibus memoratæ constitutiones, earumque pœnæ, locum non habent. Ita Barbosa lib. I. *Jur. ecclesiast. univ.* cap. xl. n. 33. et seqq. et communis aliorum; idque probatur inductione, enumerando tales casus.

112. *Ut si clericus absque habitu, et tonsura, incedat ex justa causa timoris.* — Sic imprimis clericus absque habitu, et tonsura incedens, præfatas pœnas non incurrit, quando « ex causa rationabili » id facit, juxta sæpe cit. Clem. 2. h. t. sive, quando « justa causa timoris exegerit habitum transformari, » prout loquitur concilium generale, relatum in c. *Clerici officia.* 15. h. t. Quamobrem excusatur, qui vestibus non clericalibus utitur, dum transiturus est per loca infidelium, vel hære-

ticorum, cum periculo vitæ, aut ob metum servitutis, verberum, vel alterius gravis incommodi, Barbosa in Clem. *Quoniam.* n. 2. h. t.; Bonacina tom. III. *de Censuris.* disp. 3. quæst. 6. punct. 6. n. 2; post Glossam in c. *Si quis ex clericis.* 4. 7. *Relaxaverit*, h. t. id declarans exemplo clerici, qui a papa reprehensus, quod sine tonsura, habituque clericali Romam accessisset, illis versuculis, sese excusavit:

Tutius ut peterem laici sub imagine Romam,
Fas fuit, ut sinerem luxuriare comam.

113. *Vel propter infirmitatem, aut paupertatem.* — Deinde, atque ob eandem rationem, seu « ex causa rationabili, » excusatur clericus non deferens tonsuram propter infirmitatem. Belletus, part. 1. *Disquisit. clerical.* tit. *de Disciplin. cleric.* § 17. n. 9; Barbosa, part. II, *de Offic. et potest. episc.* allegat. 9, n. 17. et alii. Idemque dicendum de clerico, qui ratione paupertatis habitum, proprio ordini congruentem, deferre non potest. Barbosa, lib. I. *Jure ecclesiast. univ.* cap. xl. n. 33. allegans alios.

114. *Clerico itineranti, vel peregrinanti, licitum est habere vestes breviores.* — Similiter clerico itineranti, vel peregrinanti, licitum est habere vestes breviores arg. can. *Episcopi.* 21. q. 4; Belletus, loc. cit. § 16. n. 14; Barbosa, d. cap. xl. n. 37. citans alios; atque referens, ita sacram congregationem cardinalium, negotiis episcoporum et regularium præpositorum, rescripsisse archiepiscopo Ulyssiponensi sub die 18. Octob. 1589. Nam etiam hic subintrat causa rationabilis, commodioris videlicet itinerationis, in Clem. 2. h. t. ponderata.

115. *Propter unicam dimissionem habitus, non incurrit clericus pœnas illas.* — Ulterius pœnas supra enumeratas non incurrit clericus propter unicam dimissionem habitus. Ita Farinacius, lib. I. *Praxis criminal.* quæst. 8. n. 68. asserens, quod unica dimissio habitus non privet clericum privilegio clericali; sed necessaria sit tanta perseverantia, ut publice existimetur laicus. Barbosa cit. cap. xl. n. 32. post Aloys. Riccium in collect. decis. part. IV. collect. 956. limit. 4. *Ugolinum de Offic. episcop.* cap. xii. § 6. n. 3. et alios; card. de Luca in Annot. *ad concil. Trident.* discours. 21. n. 32. asserens, delationem habitus moraliter, non autem physice intelligendum esse. Et favet textus in l. *Quidquid in calore iracundiæ.* ff. *de Reg. jur.* ubi in brevi re-

versa uxor, divertisse non videtur. Paulus Piasecius part. II. *Praxis episcop.* cap. iii. art. 2. n. 30. ubi addit, quod in aliis indecentiis, non expressis in Constitutiones Sixti V. *Cum sacrosanctum*, ultra frequentationem actus, puta, dimissionem habitus clericalis, etiam requiratur monitæ præcedens ad incurrendas pœnas præscriptas. Atque hoc ultimum confirmatur ex verbis concilii Tridentini supra n. 106. relatis.

116. *Idem dicendum de clerico, qui domi suæ, atque in occulto habitum clericalem dimittit.* — Insuper non incurrit pœnas hactenus declaratas clericus, qui domi suæ, atque in occulto, habitum clericalem dimittit. Glossa Clem. 2. 7. *Publice.* et Ancharanus, ibid. n. 2; Barbosa in collect. n. 2, h. t. et Bonacina *de Censuris,* disp. 3, quæst. 6, punct. 6, n. 1. allegans communem. Siquidem cit. Clem. *Quoniam.* 2. h. t. expresse loquitur de Clericis publice deferentibus vestes ibidem prohibitas: secus ergo dicendum, quando deferuntur solummodo domi, atque in occulto. Accedit, quod tunc cesset ratio in concilio Tridentino sess. 14. cap. vi. *de Reform.* ponderata; nempe ut clerici « per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinse cam ostendant: atque (ut loquitur Sixtus V. in citata constitutione sua) singulari aliquo signo, a reliquo populo distinguantur. » Talia enim non congruunt occultæ, seu domesticæ dimissioni habitus: nam domus denotat rem secretam, et non publicam, arg. can. *Ex merito.* 6. q. 1. juncta Glossa fin. ibid. referente illum Juvenalis versiculum:

Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.

117. *Religiosi diversarum religionum, missi ad prædicandum infidelibus evangelium, possunt, atque debent eundem habitum assumere, ne apud neophytos scandalum oriatur; et quomodo?* — Tandem religiosi diversarum religionum, atque ad prædicandum infidelibus sanctum Evangelium missi, ne propter habitum diversitatem in populo, aut neophytis scandalum oriatur, possunt, atque debent unum eundemque habitum Evangelii prædicatoribus convenientem assumere: sicque habitum suæ religionis deponere, arg. c. *Deus qui.* 11. h. t. Vel saltem, aliis vestibus superindutis, occultare. Glossa fin. ibid. et alia Glossa can. *In nona.* 16. q. 7. 7. *Nec habitu.* Abbas tit. cap. *Deus qui.* n. 4. h. t. asserens, dictum Glossæ communiter approbati, tum quia plus est, habitum omnino de-

ponere, quam occultare; tum quia, licet textus ibidem videatur indistincte loqui, tamen conformitatem in habitu solummodo permittit religiosis diversorum ordinum ratione scandali evitandi: atqui hæc ratio urget duntaxat in exteriori gestatione proprii habitus diversi, non autem, si iste aliis vestibus superindutis occultetur; ergo.

§ V.

QUALITER PROHIBITUM SIT CLERICIS GESTARE ARMA ET EXERCERE NEGOTIATIONES, LUDOSQUE THEATRALES?

118. *Clericis sub pœna excommunicationis prohibitum est arma portare. Nulla pœna major est in Ecclesia quam excommunicatio.* — Quæritur I. An, et qua ratione clericis sit prohibitum, arma gestare? Resp. I. Clericis sub pœna excommunicationis prohibitum est, arma gestare. Textus est in cap. II. h. t. ibi: «Clerici arma portantes, et usurarii, excommunicantur.» Adeoque, ut infert Abbas ibid. n. 4. peccant mortaliter arma prohibita deferendo: quia excommunicatio non fertur, nisi pro gravi crimine, can. *Nemo Episcoporum.* et can. *Nullus sacerdotum.* 11. q. 3. Si quidem nulla pœna major est in Ecclesia, quam excommunicatio, can. *Corripiantur.* 24. q. 3.

119. *Clericatus officium clericos reddit inhabiles ad pugnandum. Clericorum arma, sunt orationes. Magis religione, seu orationibus, quam labore corporis, respública continetur.* — Accedit ratio. Quia «Clericatus officium clericos reddit inhabiles ad pugnandum,» ut dicitur c. *Ex multa.* 9. § fin. de *Voto.* Non enim possunt simul Deo, et sæculo servire, can. *Quicumque ex clero.* 23. q. 8. Unde clericorum arma, et munimenta, debent esse orationes, can. *Convenior.* § *Quid ergo.* 23. q. 8. Exemplo Moysis, qui orando vicit Amalecitas, *Exod.* xvii, 42. ac refertur can. *Si quis vult.* dist. 36. Nam magis religione, seu orationibus, quam labore corporis, vel sudore rempublicam contineri, ultro confessi sunt Constantius, et Constans imperatores refertur can. *In qualibet.* 23. q. 8. Quinimo clericis, si in quacunque seditione arma volentes sumpserint, tanquam sacerorum canonum contemptores, et ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, amisso sui ordinis gradu, in monasterium pœnitentiæ tradi jubentur, can. *Clerici qui.* et can. *Quicumque ex clero.* 23. q. 8.

120. *Pœna excommunicationis in clericos arma gerentes non est late sententiæ.* — Resp. II. Pœna excommunicationis in clericos, arma prohibita gerentes, cit. cap. II. h. t. statuta, non est late sententiæ, sed primum ferenda per iudicem, si clerici admoniti non deponant arma, sique contumacia accesserit. Ita desumitur ex textu cit. cap. II. h. t. dum inquit, *Excommunicantur:* ac notat Abbas, ibid. n. 8. et Barbosa, in *Collectan.* n. 3. Pirhing, h. t. n. 22. et alii.

121. *Loquendo de clericis sæcularibus: secus de religiosis tenentibus arma intra septa monasterii sine licentia superioris.* — Atque istud procedit in clericis sæcularibus. Nam monachi tenentes arma intra septa monasterii sine licentia superioris, ipso facto sunt excommunicati, Clem. *Ne in agro.* 1. § *Quia vero.* de *Statu monach.* juncta Glossa *Ÿ. Tenentes* et Abbate ibid. n. 20. Si quidem locus sacer aggravat delictum, c. *Sicut dignum.* 6. § 1. de *Homicid.*; Bellettus, *Disquis. cleric.* part. II. § 49. *De pœnis clericor.* n. 4. Quinimo Abbas in cap. II. n. 8. h. t. istud intelligit de quocunque religioso: quamvis textus in cit. Clem. de monachis duntaxat faciat mentionem: atque ideo Glossa ibid. *Ÿ. Monachos,* hinc excipiendos arbitretur canonicos regulares.

122. *Ex justa causa tamen possunt clerici arma portare: puta, ad se, resque suas defendendas.* — Resp. III. Ex justa tamen causa, puta, ad se, vel proximum, propriasque, vel alienas res contra invasorem defendendas, licitum est clericis arma portare. Ita Glossa in cit. cap. II. *Ÿ. Clerici arma.* et Abbas, ibid. n. 8. et Barbosa, n. 5. h. t.; Bellettus, part. I. *Disquis. clerical.* § 17. de *Disciplin. clerical.* n. 14. ac seqq. et alii. Idque patet ex c. *Dilecto.* 6. de *Sentent. excommun.* in 6. ubi hoc ipsum amplius declaratur, addita ea ratione: quia «omnes leges, omniaque jura, vim vi repellere, cunctisque se defensare permittunt.» Hoc autem non verificaretur in clericis, si ipsis nullo modo arma gestare liceret.

123. *Item, si clerici iter periculosum ingrediantur.* — Infertur proinde, quod, si clericis iter periculosum ingrediuntur, possint ad terrorem latronum, sive hostium, secum portare arma, nedum defensiva, sed etiam offensiva. Glossa cit. cap. II. *Ÿ. Clerici arma.* et Abbas ibid. n. 8. h. t. Possunt etiam secum ducere familiares armatos, can. *Maximianus.* 23. q. 3. Bellettus cit. § 17. n. 14.

Imo consuetudine jam receptum est, ut clerici iter facientes arma defensoria secum ferant. Pirhing h. t. n. 22.

124. *Clericus minorista, si militiæ operam dederit, excluditur a clericatu. Ac censetur tacite, seu ipso facto renuntiare beneficio, quod obtinet, etc. An vacet ipso jure beneficium ejus præhabitu?* — Resp. IV. Quod si clericus in ordinibus minoribus constitutus, non solum arma deferat, sed etiam militiæ operam dederit, tunc is a clericatu excluditur, can. *Si quis post remissionem* dist. 50. et can. *Aliquantos.* ac seqq. dist. 51; Bellettus, *Disquis. clerical.* part. I. § 41. de *Disciplin. clerical.* n. 7. Nam eo ipso, quod sæcularem militiam assumat, videtur clericali militiæ renuntiasse: quia non potest simul Deo, et sæculo servire, can. *Quicumque ex clero.* 23. q. 8. et c. *Ex multa.* 9. § fin. de *Voto.* Abbas c. *Ut consultationi.* seu cap. ult. n. 1. de *Clericis non resident.* Julius Clarus, lib. V. quæst. 73. n. 6. Atque ideo extinguitur pensio ecclesiastica ob assumptionem militiæ sæcularis, utpote incompatibilis cum clericatu. Card. de Luca, de *Pensionib.* discurs. 47. n. 3. Simulque clericus, qui effectus est miles sæcularis, tacite, seu ipso facto renuntiare videtur beneficio ecclesiastico, quod obtinet. Glossa in cap. ult. *Ÿ. Redierint.* de *Cleric. non resident.* Flamin. Parisius, de *Resignat. benef.* lib. 1. quæst. 1. n. 22. Farinacius, part. I. *Fragment. criminal.* litt. C. n. 184. Gonzalez ad reg. 8. cancellar. Gloss. 14. n. 63. et alii. Adeo, ut ipso jure vacet beneficium per militiam sæcularem. Barbosa part. III. de *Offic. episc.* allegat. 57. n. 216. post Glossam cap. ult. *Ÿ. Redierint.* de *Cleric. non resident.* et alios. Nam eo ipso (inquit) quod beneficiarius sit miles, habetur Ecclesia pro derelicta, ita ut ordinarius jure possit illam alteri concedere. Verum idem Barbosa c. *Ut consultationi.* n. 3. de *Cleric. conjugat.* requirit ad hoc declarationem: ait enim post Ant. Ricciulum de *Jure personarum extra gremium Eccles. existent.* lib. VII. cap. v. n. 12. et alios, quod clericus miles effectus, adeo dicatur a statu ordinis alienus, ut statim atque declaratur miles, videatur ipso facto beneficium resignare: Concordat card. de Luca proxime citandus. Quinimo Innocentius in cap. I. de *Apostatis,* ad stud. ulterius requirit, ut clericus factus miles exercuerit sæva, sive actum aliquem clericatu contrarium arg. can. *Aliquantos,* dist. 51.

125. *Limitatur hoc simulque magis declara-*

tur. — Fatendum vero est, quod plures dentur casus, in quibus clerici absque amissione privilegii clericali possint militare: ut pro papa, vel defensione patriæ, etc. card. de Luca de *Pensionib.* discurs. 46. n. 9. et 14. Qui proinde in annot. ad concil. Trident. discurs. 24. n. 38. dicit, episcopos desuper posse procedere, non quidem per viam privationis, sed per viam declarationis. Et si tales clerici dimissa militia velint adimplere unam ex conditionibus a concilio Tridentino, sess. 23. cap. VI. de *Reform.* præscriptis, ipsi rursus sint recuperaturi privilegia clericalia: cum character ordinis sit indelebilis: de quo plura idem card. de Luca loc. cit. n. 85. et seqq.

126. *Clericis est prohibitum, exercere officia, vel commercia sæcularia.* — Quæritur II. An, et sub quibus pœnis prohibitum sit clericis, exercere negotiationes sæculares? Resp. I. «Clerici officia, vel commercia sæcularia non exerceant, maxime in honesta.» Ita his ipsis verbis habetur statutum. c. *Clerici officia.* 15. h. t. Ubi Abbas n. 3, ponderando ly *maxime* infert, quod clerici etiam honesta commercia sæcularia exercere nequeant, quando non indigent: secus, quando indigent, can. *Clericus victum.* dist. 91, et cap. I. de *Celebrat. Missar.* Aut nisi illud fiat propter curam pupillorum, aut viduarum, can. 1. dist. 88. Vel propter diversas necessitates, cap. I. *Ne Clerici vel monachi,* etc. cum concordantiis.

127. *Maxime inhonesta: et quæ sint talia?* — Porro inter officia, seu commercia sæcularia inhonesta, connumerantur ea, quæ vel clericis expresse in jure sunt prohibita: ut, tabernam cauponariam publice tenere, can. *Nulli clerico.* dist. 44. et Clem. 1. h. t. Au Ianionum, seu macellariorum officium publice, ac personaliter exercere, cit. Clem. 1. h. t. Vel, quæ reputantur esse officia sordida, ac proinde dedecent clericos, utpote in sortem Domini specialiter vocatos, atque ad obeunda ministeria ecclesiastica deputatos: ut est, publice agere fabrum, pelles vel coria parare, aut alia hujusmodi vilia et immunda exercere. Speculator, tit. de *Clericis conjugat.* n. 6. et 7. et Abbas, cap. ult. n. 16. h. t. asserens, doctores quoad hoc punctum sese remittere ad notata per citatum speculatorem.

128. *Specialiter clericis prohibitum est, negotiatorem agere.* — Resp. II. Specialiter vero clericis prohibitum est, negotiatorem agere,